

STADSHOLMEN

KATTFOTEN MINDRE 10

Bastugatan 44-46

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- ❶ GÅRDSHUS, BASTUGATAN 44 B
- ❷ GATHUS, BASTUGATAN 44 A
- ❸ UTHUS
- ❹ BOSTADSHUSET, BASTUGATAN 46
- ❺ TILLBYGGNAD FRÅN 1985

BASTUGATAN 46 ÅR 1912. PÅ BILDEN SYNS DEN ÄLDRE PORTEN TILL BASTUGATAN 44. FOTO: OSCAR HEIMER. SSME30085.

Kattfoten mindre 10 består av två äldre tomter. Dels Bastugatan 44 med flera stenhus uppförda under 1860-talet och dels Bastugatan 46 med ett trähus som i sina äldsta delar är från 1700-talet, men om- och tillbyggdes till sitt nuvarande utseende under 1860-talet.

Bastugatan 44 berättar om 1800-talets ökade volymer med gårdshus i tre våningar samt den tidstypiska kringbyggda gården med gathus. De enkla putsade fasadutformningarna och invändiga kalkstenstrappor vittnar om rådande byggnadsförordningar som på grund av brandrisken ställde krav på materialval. Bastugatan 46, som sedan 1700-talet sannolikt var en enkel stuga, är ett exempel på hur ägaren under 1800-talets andra hälft påverkades av rådande panelarkitekturideal till att skapa en mer ståndsmässig miljö i stadens ytterkant.

Bostäderna berättar om enklare bostadsförhållanden för i huvudsak arbetare. Trots smärre förändringar bär interiörerna spår av 1800-talets andra

halva med snickerier och eldstäder. I Bastugatan 46 finns även en murad spis från 1700-talet samt helfransk trefyllningsdörr.

Fastigheten ligger på den del av Mariaberget som påtagligt präglas av den blandade bebyggelsen från olika tider. Den ger en god bild av det äldre Stockholms bebyggelse och stadsliv och har ett stort miljöskapande värde.

Bastugatan 44 på fastigheten Kattfoten mindre 10 är grönvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett särskilt kulturhistoriskt värde. Bastugatan 46 är blåvärderad vilket innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

FASTIGHETENS TVÅ GATHUS. DET PANELADE HUSET HAR DELAR FRÅN 1700-TALET OCH STENHUSET UPPFÖRDES UNDER 1860-TALET. FOTO: J. MALMBERG.

OMRÅDESBESKRIVNING

Större delen av bebyggelsen på Västra Mariaberget är ordnad i rätvinkliga kvarter enligt den rutnätsplan som lades ut över de centrala delarna av Södermalm vid mitten av 1600-talet. Kvarteren är bebyggda med stenhus av varierande ålder. Många byggnader, exempelvis vid Bastugatans södra sida, är från 1900-talet och uppförda i sex våningar, som var den högsta tillåtna höjden.

Mariabergets topografi gjorde tidigare att marken var otillgänglig, och berget närmast förkastningsbranten mot Mälaren på den norra sidan av Bastugatan kom inte att ingå i de tidiga stadsplanerna för området. Liksom på andra håll på Söders berg blev de minst attraktiva och mest svårbebyggda platserna hemvist för enklare folk som här uppförde små timrade byggnader. Delar av området drabbades av den omfattande branden i Maria församling 1759. Endast ett fåtal byggnader finns kvar från tiden före branden.

Det höga läget ovanför Söder Mälarstrand med strålande utsikt över Riddarfjärden har under 1900-talet lockat åtskilliga konstnärer och författare. Den kvarvarande och oregelbundna 1700- och 1800-talsbebyggelsen norr om Bastugatan och vid Lilla Skinnarviksgränd var hotad på 1930-talet men en kraftig opinion och senare utredningar har räddat den småskaliga miljön. Trä- och stenhusbebyggelsen är uppförd med plank som avgränsar de stora lummiga trädgårdstomterna, och i området finns flera parker. På 1990-talet anlades utsiktstigen Monteliusvägen norr om den bevarade bebyggelsen.

Bebyggelsemiljöerna mellan Bastugatan och förkastningsbranten mot Söder Mälarstrand är av utomordentligt stor betydelse för staden ur ett bebyggelsehistoriskt perspektiv. 1700- och 1800-talsbyggnaderna på stora grönskande tomter visar hur stadens befolkning successivt tog de svårbebyggda bergiga trakterna på Söder i besittning och hur exploateringen gradvis steg under industrialismens

GÅRDSHUSET PÅ BASTUGATAN 44 MED TERRASSERAD TRÄDGÅRD MOT NORR. FOTO: J. MALMBERG.

era. Likt andra områden med denna karaktär, som hotats men räddats efter massiva protester, återges här svängningarna i stadsbyggandet under 1900-talet.

HISTORIK

Bastugatan 44

Byggherre Danielssons nybyggda tomt

År 1862 uppförde byggherren och snickargesällen F. Danielsson ett stenhus på sin tomt, det nuvarande gårdshuset nummer 2 på kartan. Fem år senare har Danielsson erhållit titeln mästare och lät uppföra

ytterligare ett hus placerat vid gatan, nuvarande hus nummer 1 på kartan. Till vänster om gårdshuset placerades en inkörspport till gården som utformades med en portal och dekorativa skulpterade fyllningar. Gårdens norra del avgränsades med spjälstaket.

Gårdshuset, hus nummer 2 på kartan, placerades på tomtens norra del och uppfördes av sten i tre våningar och tegeltak. För att skapa symmetri i fasadens fönstersättning skapades blindfönster i den södra fasaden. Idag är de borttagna. Huset byggdes med två välvda källare och ett trapphus

TRAPPHUS PÅ BASTUGATAN 44B MED Fyllningsdörrar och kalkstensgolv. FOTO: J. MALMBERG.

med kalkstensgolv och stentrappa. Bottenvåningen innehöll tre rum inredda med kakelugnar, kalkrappade väggar och tak, samt två kök med spisar. Både den andra och tredje våningen inreddes med fyra rum med kakelugnar och två kök. Rummen försågs med fotpaneler, socklar, mittelband och köken hade spisar. Från trapphuset var en järndörr till vinden som var lagt med brandbotten.

Gathuset, hus nummer 1 på kartan, uppfördes av sten i en våning med ett tegeltak och plåtbeslagen vindskupa mot norr. I gatufasaden fanns en centralt placerad pardörr med fyllningar. Den omgavs av två fönster och tre små kvadratiska fönster i vindsvåningen. Enligt bygglovsritningen 1867, inreddes huset med snickarverkstad och mangelbod och i en brandförsäkring från 1871 beskrivs tre rum. Ett rum hade egen entré från gatan med kakelugn, fönster- och bröstpaneler samt tapeter och väggskåp. De andra två rummen hade ingång från den västra gaveln och bestod dels av ett rum med järnkamin, socklar och kalkrappade väggar och dels av ett kök försett med spis, köksskåp, socklar, mittelband och hyllor.

Från köket kunde vinden nås via en stega. Vinden hade ett tegelstensgolv.

Mellan de två husen, längs den östra tommlinjen, stod ytterligare ett stenhus i en våning som innehöll fem bodar, hus nummer 3 på kartan. Yttertaget var lagt med tegel.

Ägare och hyresgäster

F. Danielsson bodde tillsammans med sin fru i gårdshuset och hyrde ut övriga lägenheter. Enligt en mantalslängd från 1870 fanns bland hyresgästerna en polisöverkonstapel, sjömanshustru, korgmakargesäll, sömmerska, skraddargesäll och arbetskarl. Många av hyresgästerna bodde i sin tur med familjer och inneboende.

Vid uppförandet av gathuset 1867 var Danielsson snickarmästare. Sannolikt bedrev han sin verksamhet i huset. Med tiden kom det dock att byggas om till bostäder.

Innan egendomen förvärvades av Stockholms stad 1900 ägdes den av mamsell Maria F. Rundberg, ingenjör G. A. Engelbrektson och murare L. E. Allvin.

Upprustning och renovering

År 1969 renoverades gathuset och gårdshuset. Vid renoveringen utbyttes alla fönster.

Gathuset renoverades till mycket enkel standard och kom att nyttjas som kombinerad ateljé och bostad under många år. Dess entré mot gatan och en entré mot väster ersattes av fönster.

År 2008 renoverades huset varsamt till modern standard.

I gårdshuset inreddes två lägenheter per plan med moderniserade kök och wc. År 1992 inreddes tvättstuga och dusch i bottenvåningen på gårdshuset, 2003 renoverades fasad, fönster, dörrar och plank. År 2014 renoverades fönstren.

Bastugatan 46

Fastigheten bebyggdes troligtvis vid 1700-talets början med ett timmerhus på den östra sidan om den nuvarande portgången. Det är dock oklart exakt årtal. Under den första halvan av 1800-talet ägdes egendomen av skraddargesällen Cornelis De Lang. Enligt en mantalslängd 1835 bodde han i huset tillsammans med fru och tre barn och hyrde ut rum till en tobaksarbetare med hustru och barn, en skraddargesäll, en soldatänka, en silkesvindarska samt en vaktmästarenka.

PARDÖRR MED TRE Fyllningar samt dekorativt överstycke, Bastugatan 46. Foto: J. Malmberg.

Ombyggnad efter brand

År 1865 drabbades tomten av en brand och huset renoverades och byggdes till dess nuvarande utseende. Vid tillfället bodde ägaren och varvstimmermannen J. P. Pettersson på gården tillsammans med sin fru och dotter samt sju änkor, två snickargesällar och en hjälpkvinna. Tomten såldes under 1870-talet till timmermannen B. Josefsson.

Brandförsäkringar berättar

Ägaren B. Josefsson lät brandförsäkra sin fastighet 1871. Beskrivningen ger en bild av egendomens karaktär efter ombyggnaden. Tomten var omgiven av ett spjalstaket. På dess norra del fanns en inhägnad trädgårdstappa och längs den östra tomtgränsen stod bodar. Byggnaden som var placerad vid gatan avdelades av en inkörsportgång.

Den östra delen om portgången beskrevs som en panelad timmerbyggnad med bjälkkällare som kunde nås via en trädörr från portgången. Förstugan och trappan till vindsvåningen var placerad i en tillbyggnad av resvirke på den norra fasaden. I bottenvåningen fanns ett kök med spis och järnhäll, ett rum med kakelugn och ett kallrum. Bortsett från köket hade rummen franska papperstapeter och fotbrädor. Överallt fanns panelade tak. Vinden innehöll två rum med kakelugnar, franska papperstapeter, fotbrädor och panelade åstak. Yttertakets var täckt med tegel samt försett med en tegeltäckt fönsterkupa mot gatan.

Väster om portgången, vid hörnet av Bastugatan och Kattgränden, stod en byggnad av dels panelat timmer och dels resvirke och bräder under ett brutet tegeltak. Invid den östra sidan fanns en tillbyggnad

RUM MED ÄLDRE Fyllningsdörr, foder och sockelpanel från slutet av 1800-talet. FOTO: J. MALMBERG.

som innehöll trappa till vinden. Bottenvåningen inrymde tre rum med franska papperstapeter, panelade tak, fot- och bröstlistor. Ett rum hade kakelugn och två rum hade kammerspisar samt en bod. Den inredda vinden bestod av en förstuga med panelat tak och ett rum med limfärgsmålade väggar och fotbräda. Vid en brandförsäkring 1933 framkommer att vinden inretts till två rum med kakelugnar, fot- och fönsterpaneler samt kök med järnspis. Överst fanns en vind med öppet bjälklag.

Upprustning och renovering

År 1969 ombyggdes fastigheten. Öster om inkörsportgången inreddes en lägenhet som 1985 tillbyggdes med ett rum mot norr, hus nummer 5 på kartan. Den västra sidan om portgången inreddes till två lägenheter. Bostäderna försågs med moderna wc och kök och inreddes med delvis nya innerväggar. Samtidigt vinterbonades de rum som tidigare varit kallrum.

BYGGNADSBESKRIVNING

Bastugatan 44

Gathuset, hus nummer 1 på kartan

Gathuset är ett stenhus i en våning och inredd vind. Sockeln är putsad och svartmålad och fasaderna är gulputsade med en profilerad takfot. Taket är ett sadeltak lagt med plåt och plåtklädd skorsten. Fönstren är i liv med fasaden och rektangulära med mittpost som avdelar till två spröjsade bågar. I gatufasadens sockel finns spår efter en äldre öppning som ersattes av fönster 1969. Övervåningen har tre små kvadratiska och spröjsade fönster mot gatan och mot gården finns en ursprunglig takkupa. I taket insattes takfönster 1969. Entrédörren på den västra fasaden är en sentida fyrfyllningsdörr. Dörrar och fönster är färgade i röd kulör.

I gathuset finns en lägenhet vars inredning präglas av renoveringen 2008 med senare ytskikt. På övervåningen finns en kakelugn med flammig glasyr i grönt, turkos och grått från 1700-talets andra halva.

Gårdshuset, hus nummer 2 på kartan

Gårdshuset är ett stenhus i tre våningar med källare och inredd vind. Sockeln är gråmålad och putsad och fasaderna är beigeputsade med en profilerad takfot. Sadeltaket är klätt med tegel och tre murade skorstenar. Fönstren är i liv med fasaden och består av mittpost med två spröjsade bågar. Entrén mot söder är en trädörr med kvadratisk fönster och påsatt skiva nedtill. Mot trädgården i norr utgörs dörren av en ursprunglig pardörr med tre fyllningar varav de övre av glas samt ett ovanfönster. På utsidan täcker en skiva de nedre fyllningarna. Dörrar och fönster är färgade i grön kulör.

I gårdshusets bottenvåning finns en genomgående gång mot trädgården i norr. Trapphuset bevarar en ålderdomlig och ursprunglig karaktär med trappa och vilplan av kalksten, vindsvåning med brandgolv av tegel samt putsade väggar och tak. Dörrarna är ursprungliga halvfranska enkeldörrar med tre fyllningar och samtida foder. Längs golvet finns en senare profilerad list, sannolikt från 1960-talet. I huset finns sex stycken lägenheter, två per plan samt lokaler på vinden. Lägenheterna karaktäriseras främst av senare ytskikt, moderna kök och wc. Det finns dock enstaka ursprungliga foder samt bevarade runda, vita kakelugnar från 1800-talets andra halva.

Uthuset, hus nummer 3 på kartan

Längs den östra tomtlinjen ligger ett gulputsat uthus i en våning med svartmålad och putsad sockel samt trappstegsformad takfot under ett pulpettak av tegel. Huset har tre gulmålade bräddörrar med smidda bandgångjärn samt äldre, rödmålade fönster med näbbslag.

Gårdsmiljö

Gården nås via en gråmålad port till vänster om gathuset. Porten har en ursprunglig portal men pardörr av plank med halvfranska fyllningar från 1900-talets första hälft. Gården mellan byggnaderna är lagd med singel, kullersten och en gång av gatsten. Här finns planterade ytor med gräs och buskvegetation. Längs den västra tomtlinjen finns en murad stenterrass. Norr om gårdshuset är trädgården uppbyggt via terrasser av gråsten i två nivåer. Terrasserna avgränsas med ett rödmålat staket, de förbinds via en trätrappa och utgörs av gräsytor samt planteringar.

Bastugatan 46*Bostadshuset, hus nummer 4 på kartan*

Byggnaden är ett trähus i två våningar. Det står på en murad sockel med panelade och grönmålade fasader och ett sadeltak klätt med plåt och två skorstenar. Fasaderna har synliga knutlådor och dekorativt utformade fönster- och dörrömfattningar med konsoller och figursågeri. I portgången och mot norr finns även dekorativa kapitäl. Det är oklart om det dekorativa figursågeriet är från 1860-talet eller om det tillkommit senare, dock innan år 1912 då det framkommer på äldre fotografi. Fönstren från renoveringen 1969, har en mittpost och två spröjsade

bågar. Entréporten är centralt placerad i gatufasaden och är en äldre pardörr med fyllningar och ett mönstrat gjutjärnsgaller, från 1800-talets andra halva. Från entréporten går en portgång genom huset till trädgården mot norr. Portgångens väggar är klädda med både liggande och stående pärlspont, en panelad bröstning och panelat tak. På den östra väggen finns en äldre låg bräddörr med smidda bandgångjärn och ett fönster med näbbslag av 1800-talstyp. På var sida om portgången finns pardörrar med tre fyllningar till husets lägenheter.

Längs den östra tomtgränsen finns en tillbyggnad från 1985 som inrymmer ett rum till den östra lägenheten.

Invändigt finns äldre inredning bevarad, främst från den senare delen av 1800-talet men även en murad spis från 1700-talet, en helfransk enkeldörr och en äldre tvåfyllningsdörr. I lägenheterna finns äldre sockelpaneler, profilerade foder och fyllningspar- och enkeldörrar bevarade. Av eldstäder finns runda och flata kakelugnar från 1800-talet och tidigt 1900-tal. I övrigt präglas bostäderna av moderna kök och wc samt sentida ytskikt.

Gårdsmiljö

Norr om gathuset ligger trädgården med vacker utsikt över Riddarfjärden. Den södra delen är uppbyggt på en terrass med gräs, rabatter och gång av storgatsten till en trappa ned till det lägre partiet mot norr. På terrassen står ett staket. Den norra delen av trädgården har gräsmatta, växthus och höga lövträd såsom kastanj, ask och lönn. Här finns även en sentida uppbyggd välvd terrass för ute möblemang. I norr avgränsas tomten av ett rödmålat spjälstaket.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.

STOCKHOLM 2014